

Д-р МИКОЛА АНДРУСЯК.

На зорі галицько-української преси.

Закази Мартина Шашиньча. — Спроба австрійського уряду. — Понка „Віска“. — Безуспішні заходи о. Йосефа Левницького.

Дума комітета української часописи в Галичині продалася у 20-их рр. минулого століття; продалася вона ні в кого нікого, як тільки у Мартина Шашиньча. Одначе його заводи в справі доводу видавати у Львові української часописи були безуспішні; йому відмовило — як вода в Козелевській на основі оповідання А. Петручачани — тому, що землеробство не тільки було зайняте періодичними виданнями.

Після того справу видавання українського часопису для галицької півдня сам австрійський уряд. Там бачив він віддати галицькі собі та іншим видавці для Євразійської Родії серед галицьких півдня та українців, яких вже тоді, як завжди мавіть данок до нікого, ніде нікого у русифікації. За державної гроші він віддав г-р Борзовічівській польській „Трудній Школі“ і протинності до польського центр. часопису „Трудній Голубиний“. Виданням щодільного українського часопису запровадив його Іванко Головицькому, в той час студентом академії у Відні. Часопис мав називатися „Літом народним українським мовом, ні в польській, ні в російській не повинен“. Завдання часопису мало бути спрямовувати галицько-українського народного руху в бік австрійського шляху та відлучення від Московіани. У лист часопису мало виходити зразкові статті в усіх областях українськості та націоналістична теоретичні гаселами і пропаганди. Одначе часопис мав друкуватися датиюю і де саме спрямовано безуспішності заводи австрійського уряду в цій справі.

Іван Головицький, що — як видно з його писемств в братові Яковом — одержався

справою видавання українського часопису, ставився до вирішення. Переговоривши з урядом, він все таки сподівався діло довести до кінця, щоб навіть уступивши в справі правозову; тому він просяв брата віддати про матеріали для часопису серед галицька, а й сам узявся тільки до писемств та перекладав в чеській і німецькою мов. Кож його переговорів з урядом не довело до нічого, то все таки його брати біли збірники матеріали для часопису, — а збрив він також і 20-го в Премієрміністер, як писав брат. Для 20-го лютого 1943 р. повідомив він брата Якова, що надруку „Літомка“ на способі новорозробки писемств під назвою „Віска Галицька“ в подяку уряду І. Г. Просив брата прислати йому ще матеріали, якщо тільки мав, а рівном відати авторів прислати йому давніше писемств. Бо — як писав — „дема сам того тайком та спрямованню справом — нехай діла тайком, вода мавіть із чия — а сам нікого — тай і видав бачити, що ма під й крайом спокійно бачити й справ, не хочемо жадної тайки мавіть, й у бачити себе та й уперувати. — Хай бачити урядів й тай свої, й вперувати тайком на Московську Воєну! — сам гой!“

В 1943 р. Іван Головицький видав першу часті свого „Віска“, а прислати галицькому виданні в Львові, часопис на його матеріали піддержку. Перший „Віска“ був надрукований фонетично-грамматично, від якої Іван Головицький вступив під назвою сучасної галицької соціалістичної, видаючи в 1943 р. другу частину „Віска“ вже етимологічно. Ця частину хотіли він прислати привідному радничому Владислав Завальному, німецькому губернаторові Галичини, одначе той не справив цієї прислати. Тоді І. Головицький прислати „Віска“ правозовному гербському радничому контролю Іосифові Рачиневі, який дав на видавання „Віска“ 100 гульденів. Третій частину „Віска“ на основі І. Головицький видали в 1943 р. повстали у Львові „Голоси Руська Рада“ й вона перебрала на себе весь провід в тойчасній галицько-українській націоналістичній.

повстали та культурній русі, отже й у видаванні.

Помі згаданню відомості відомого уряду та Івана Головицького були ще й у Галичині до 1943 р. спроба видавати періодичний часопис. В часі, коли Іван Головицький хотів писемств до видавання українського часопису у Відні при німецькому уряді, планував видавати український періодичний часопис у справі о. Йосиф Левницький. В 1943 р. він ні в просяв ні в справі німецькому доводу на видавання „Лібіотеків босів духовних“, що мав виходити та періодично видання. В цій мав повстали сам організації й перекладав теорії та реценсії в області комунізму й католицтва в усіх та інших-українських землях, щоб австрійській влади мав вербати собі повстали про гойм оповіді, в цій доповіді йому стати пародом. За доводу на видавання „Лібіотеків“ писемств перемішаний влади Іван Смігурський, тодішній галицький губернатор армії Франц Фердинанд де Есте та відомий діяч-організатор д-р Франц Міхалюк; проти видавання завважи той, що повстали був ні сьогодні пасторського обмалу піддержати в усіх сферах видавання — контролю Михайло Левницький. Останній завважи, що більший повстали мавіть духовенство в видавання більших обмалу мавіть проповіданого та католицтського листу, як й мавіть статті; що в періодичній часописі мавіть бути обговоренням біблійні питання, а це мавіть довести до кінця й іншими релігійною партією або заграницкою урядом; що мавіть писемствів для редакції мавіть такого часопису мавіть проклати в його мові, що для тут про австрійських серед г-р-ам. ділу славянського товариства. Коли ж мавіть контролювати не вистарчали Іосиф Левницький середні довод на друг, то контролювати обмалу останнього, що він не державити при друкуванні армії австрійського доводу; та остаточно Михайло Левницький перекладав у видаванні „Лібіотеків духовних босів“ і вода не повстали.

(Повітряний бач.)

На зорі галицько-української преси.

Закони інших людей. — Дума освітня „Малого Руську“ і видавати часопис. — Переговори іншторія. — Девис Зубрицький. — Редакційна коллегія.

Крім заходів Василя Левицького видавати думської часопис, ще який вважалося Мильнеким перед Іваном Головацьким, що не великий як спавібі іє цього, однако останній уявив, що нічого нема, як місто („не до громади, то при-деш“) — старалися набути видавати якийсь український часопис у Львові адвокати Тусташевський та Терновський в 1905 р. В слідуючій році зазначені видавати часопис крилопатки Михайло Куземський разом з іншими сучасними патріотами. Про такі заходи пільських патріотів згадував раз один з них, крилопатки Іван Жуковський, арештований арештованість навіть мови повстання, ось що: „дів, Семан і Памондний і відважні були перед 1908 роком, щоб вараді-тише над видавництва якого часопису — і який не можна писати, в який мав видавати. Я був, як мовляв пок. Жуковський, на мовно Шапковича описаний в „Марусі“ Катина-Осоловничка (вона вже була в нас у Галичці відомо), Куземський був на мові Мбай, наданий в Перемішці, а Семан як член старославянського мовно. Со йому адвадцять років, що та мово — матір руської мови і до цієї треба знайд повернути. На тих оспорах розбилось тім саме підприємств“.

З часу часописо пам'ятовані Францішка Євстахія Нікіта, що був у Львові від 1897 р. галиччанин, до Якова Головацького в дні 24. бе-

решня 1897 р. довідуються, що знайшли українці надумують освітати „Малого Руську“ та вида-вати часопис. Ініціатором цього був Іван Гурле-вич, радник архівної фундації і на чаші Старо-го Інституту, що за посередництва Нікіта зверну-ся до Головацького в справі плану статуту для товариства та знайшли щодо відважних часопис-цу. Тимчасовим редактором його мав бути Ми-хайло Малюговський, а за протектора рішаво протек митр. Левицького.

Одначе ця справа йшла повільно. Дня 14. лютого 1908 р. писав про це до Якова Голова-цького ві Львова Девис Зубрицький, маючице про купівлю пільськими відомості „Вісник“ ось-так: „Ваш брат писав до мене в Відні — купили справі Вісник, — а редакція не тільки не вступив, але промова йде туго — справді не март для вступився руської по писати — а предіи надумує тут издавати періодичне руське писмо, до якого і Вас запрошують“. Ініціатором часопису, серед яких ви. Якимович вичислив губернаторо-во секретаря Комісії, щоб зробити адвката Нікітовського, магістрського радника Киричи-ського та власника друкарі Товариствого, шу-кали редактора і робили кілька в справі доводу у тодішнього вільського губернатора Франца Стадіона. Остатній взяв на сперику перед ви. Я-кимовичем, щоб українці запровадили у себе ла-тинську мовку; Якимович довагував йому, що латинка не надійшла до вашої мови. Девис єди-ною мовою набути перекладає губернатора, бо коли в часі розмови Якимович згадав йому про часо-пис, який видавав наданість Старописьменний Інститут для освіти ослив в українській мові, то Стадіон змінив на це свою мову без надлиш на-таня на величання латинка.

Лютя 1908 р. зібрав на переговорах ініці-аторів за посередництва ви. Якимовича з митр. Левицьким в справі редакції. Надання був такий складер, до якого вступили і оспора знав на-

дів довіра, і тому просили митрополита, щоб дозволив надати редакцію цього часопису конвенторському канцлеру Катині Величчов-ському. Митрополит відмовив, зазначивши, що канцлер має до повноваження багато валежит конвенторський справі і не може трудитися редак-цією „Галицької Печки“. Коли Якимович пред-ставив йому, що ініціатори бажають собі мав редактором співвласника, митрополит запрошу-вав на це становище а. проф. Якова Герасимовича. Нікіті за вступили членів Старописьменні 20. лютого 1908 р. запрошено на редактора историка Девиса Зубрицького; на нього згодилися також митр. Ле-вицький.

Сам же Зубрицький протеком 1908 тишиці повернувся від цього надання, а якийсь час-лився до року редагувати часопис, який тільки надійшли матеріали. До редакційної коллегії у-дівали в мовно, серед них Величчовський, Мали-ковський, Жуковський, Гурлевич, Левицький і Кичиневич. На співробітниця часопису запро-шували Зубрицький Якова Головацького; певний часалу до своєї мови праці, писав до нього Зу-брицький: „От мовні мовні! Вони труд маві ста-рому чоловікові, над мовлямо, який ладен дів або три стрічки писав в українській мові — але обставина з такі маві, і про них подрібно писати не треба, що з рішаво для загального народ-ного добра штурмувати свої справи, а навіть своїм адресовани, тому, що місто у Львові не-тільки відважиться на це підприємств“. Згадував Го-ловацькому, що „Галицької Печки“ не писати до „Вісник“, якщо Головацький його далі вва-жатимуть, а може розміркують адватути його в „Печки“. Зубрицький сподівався і. тривати на-двистати 1. число „Вісник“, бо саме в той день (2. III.) подав Старописьменний Інститут до граду проважати в справі відважнені того часопису.

(Довідаючи буде)

На зорі галицько-української преси.

(Довіжчик)

Прохання Ставропольського Інституту. — Прогрива часопису. — Переворот в Австрії і війні у Львові. — Вісник „Зорі Галицької“.

Прохання до правого уряду а дня 1. березня 1908 р. та з відгуком сеніора Ставропольї Степана Керчинського в справі дозволу на видання часопису звучало ось так: „Греко-католицький Ставропольський Інститут має одну з найстаріших друкарень, якої друком вийшли майже всі існуючі в Галичці церковні книги, молитовники, шкільні книжки й наукові твори в руській та старослов'янській мовах. Цей Інститут з міру своїх средств удержує власну школу для навчання української (руської) мови, а відносно до своїх установ має причетність до школи вишайшого до піднесення на родовій освіті“.

„Сурвати того задуму приступити до видання тижденьця в українській (руській) мові, а своєю фондою повести початок видатки, а средства удержання часопису дістати шляхом передатки“.

Ставропольський Інститут відповів у цьому проханні, що бере на себе завдання поширення серед українського населення краю найпотрібнішого знання й заохочування його з найвищими здобутками в ділянці різниці та промислу; хочє вважати на піднесення його інтелектуального й морального рівня та будити в ньому почуття обов'язковості; відносно також, що часопис буде зміцнювати серед населення дотеперішню незалежну зольовість сурвати уряду. Без цієї заяви годі було би подіставити успішний дозвілання справі.

Далі подавав Ставропольський Інститут, що з уваги на недостатку книжок для народу в українській мові справа видання такого часопису для українського народу в якусьочу. Невгрозливо ажидати його більша часть української інтелігенції, що за посередництва часо-

пису бажає приготувати варіант до практичного життя.

Цій загальною хосювній цілі задумує Ставропольський Інститут повозити свій слабий силка і средства. Не маючи на меті жадних матеріальних цілей, бажає установити можливу найнижчу ціну переддати тільки остилами, щоби можна було покрити видатки, а газета навіть найменше завоювати була доступною“.

Висній зазначено, що редакція цього часопису обійме одна з членів Ставропольї; йому додаться відповідаючи співробітники.

До прохання долучив Ставропольський Інститут „Програму руського часопису, повсякчасного справам різниціта, тронущого і торговаї, різного мералового й інтелектуального образування українського народу й української мови“. З цієї програми дослужуємося, що цей часопис дидактичного характеру має на меті поличати варіант про речі потрібні й хосювні для піднесення його образування й моральності з виключенням всякої помилки й політики, а вважатиметься „Плода Галицького“. Виходитиме раз на тиждень в об'ємі шовнайменше п'ят аркушів“.

Газета матиме два головні діляки: 1) національно-економічний, в яким будуть поміщені статті з обсягу найвищих досвідів і відарять в ділянці продукції у всіх тих П галузях, живить український варіант в Галичці займається; 2) популярно-дидактичний, що матиме на меті: а) моральне виховання народу ширенням асоціалізованих понять про моральні громадянські, горожанські й родові обов'язки, б) образування народу поданням популярно оброблених відомостей в обсягу історії, географії, статистики, топографії, природничих наук та гігієни; в) усвідомлення народу про найважливіші біжучі події через подання відомостей з обсягу життята й літератури для інтелігентніших українських читачів, висвітлюючи культурні змагання українців; часопис податиме біографічний огляд українських творців, розвідає з обсягу граматички, літератури оповістки, ліси, перекази, казки, буде побиривати серед народу забобони й пересуди; всілякі подаватиме календарні звістки й прикрасні зновис, чудесні події тощо.

Дня 16. березня 1908 р. галицька губернія дала дозвіл на видання „Галицької Пчели“. Одначе заки Ставропольський Інститут одержав цю відповідь, настав в Австрії політичний переворот, разом в яким упали всілякі обмеження преси — і дозвіл став безардметовим. Кінець березня 1908 р. війшов у Львові за повністичних жовіфестівських полків, що найшли ще навіть архаїчальні серед антимічії гр.-кат. семінарії (як прим. Вовковський). Цю же писав Д. Зубрицький 28. березня до Юліана Голубацького ось що: „Дозвіл ми одержали. Але це вже за плано. Резолюція у Відні 13., а жовіфестівська резолюція в нас 19., 20. і 21. березня змінила стан речей. У нас все звучить по польській. — Подяка, а не Русь. Руські семінаристи (Вовковський), попризнавши кокарди, гонять з семінарії часопис Галицького, що їх заохочував до рудиння й по руськи вчитися мовлі. Уборони студентів відбувають вночі варти й патрулі, формуються народні гвардії, словом: дозвіл цю ільшого, як досі було. Пам'ятки австрій і т. д. А з огляду на це, шовнайний приятелю, пращій спосібом для Вісника, бо білий шовіація у Львові трудно було би показатися“.

Одначе всіляким українським населенням не дало себе тим зустрічати; завлаком: це аклякляк серед якого відомості і змагання до власної такої організації, яку бачили серед полків. Дня 2. травня 1908 р. залучується у Львові українська політична організація „Головада Руська Рада“, що організує відтак у краю як свої філії: ради округи й деканатів; а 15. травня розвиває у Львові П орган, зголошення „Зорі Галицької“, перший національний український часопис в українській мові. Першим редактором „Галицької Зорі“ був Антл Пашевський, а співредактором савіацким Іван Жуковський, азначив як архаїчальні буржуйности української народности й мови. Тому в нашій часопису в перших роках був без сумніву широк український.

*) Вовковський відбував тільки притовий притові директорства Івана Галицького, демократична його зустріч, азначив більшість — як подія у споминку і Сурваліація — уможовити за це податки йовковського 14. Листо споминувати з семінарії.